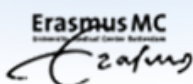

RAPPORT I

Jongerenparticipatie in (lokaal) beleid: wat werkt?

Inzichten uit ‘best-practice’ interviews

Auteurs: dr. Irene Fierloos, dr. Lysanne te Brinke en prof. dr. Arwin van Buuren

In samenwerking met: Democracy Reloading, Garage 2020, Haagse Jongerenambassadeurs, Innovatienetwerk Jeugd Hart van Brabant, de Kleine Ambassade, MIND Us, NJR, Ombudsman Rotterdam-Rijnmond, Save the Children, Spectrum Elan, Tienskip, Travers Welzijn, Up to Us

Vormgeving: Susanna Osinga en Betsie Loeffen

DOI: 10.25397/eur.24637983

HEALTHY START CONVERGENCE
TU DELFT
ERASMUS MC
ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

ROTTERDAM, DECEMBER 2023

Strategieën voor jongerenparticipatie ≤

'Can do' strategieën

1. Sluit aan bij wat iedere jongere nodig heeft om mee te kunnen doen.
2. Zorg voor een veilige en open sfeer.
3. Communiceer in begrijpelijke taal en zorg voor basiskennis.
4. Zie en benader jongeren als experts.
5. Zelfvertrouwen laten groeien door eigenaarschap.

'Like to' strategieën

1. Vertrek vanuit de leefwereld van jongeren, stel vragen.
2. Ontdek de persoonlijke drijfveren van jongeren en sluit hierbij aan.
3. Bouwen aan een persoonlijke band en een groep waar je bij wilt horen.

'Enabled to' strategieën

1. Zet in op verschillende vormen.
2. Zo flexibel en laagdrempelig mogelijk, maar wel structureel.

'Asked to' strategieën

1. Jongeren persoonlijk uitnodigen via samenwerkingen.
2. Jongeren mobiliseren jongeren.
3. Aanwezig zijn op plekken waar jongeren zijn.
4. De 'juiste' toon vinden om jongeren uit te nodigen.

'Responded to' strategieën

1. Jongeren serieus nemen, echt luisteren.
2. Duidelijke afspraken maken over de terugkoppeling en die nakomen.
3. Verwachtingsmanagement.
4. Zet in op positieve participatie ervaringen op jonge leeftijd.

1. Inleiding

Volgens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind hebben alle kinderen en jongeren het recht om betrokken te zijn bij beleid en beslissingen die invloed hebben op hun leven (1). Jongeren hebben tijdens de adolescentie een sterke behoefte om gehoord, gezien en begrepen te worden (2).

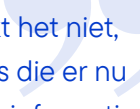
Succesvolle jongerenparticipatie kan het zelfvertrouwen van jongeren versterken en draagt bij aan de ontwikkeling van burgerschap en democratische vaardigheden. Beleid en projecten die via jongerenparticipatie samen met jongeren worden vormgegeven hebben bovendien een grotere kans van slagen (3-5).

Bij steeds meer gemeenten leeft de wens om beleid dat over jongeren gaat samen met jongeren vorm te geven, maar hierbij kunnen een aantal uitdagingen spelen. Een eerste uitdaging is bijvoorbeeld het overbruggen van een ervaren afstand tussen de leefwereld van jongeren en de mogelijkheden die de systeemwereld aanbiedt om te participeren. Een tweede uitdaging is het betrekken van een diverse groep jongeren. Een derde uitdaging is de terugkoppeling: hoe gebruik je de input van jongeren en wanneer voelen zij zich echt gehoord? (6-8).

1.1 Vraagstelling

Het verbeteren van jongerenparticipatie is een van de zes ambities van de Healthy Start Convergence. In maart 2023 zijn we gestart met een 2-jarig ontwerpproject over het verbeteren van jongerenparticipatie in gemeentelijk beleid. Onze eerste stap was om in kaart te brengen welke kennis en ervaring er al is. Naast een literatuurstudie hebben we twaalf interviews gehouden met vertegenwoordigers van organisaties die zich in Rotterdam en/of andere delen van Nederland inzetten voor het verbeteren van jongerenparticipatie in beleid. De gesprekken gingen over wat er werkt in hun aanpak en wat de belangrijkste uitdagingen zijn. Het doel was niet om tot een alomvattend overzicht te komen, maar om zicht te krijgen op ‘werkzame elementen’ in de aanpak van deze organisaties. Zoals een van de deelnemers het verwoordde:

‘Je hoeft natuurlijk niet een ‘one size fits all’ methode te maken, want zo werkt het niet, maar je kan misschien wel echt een rode draad ontdekken in al die methodes die er nu uitgebracht worden. Het is voor beleidsmakers vaak best wel een overkill aan informatie en soms mist er echt gewoon dat hele praktische van: oké wat is het? Wat is nou een allereerste stap? Wat doe je dan?’

Dit rapport gaat in op drie vragen:

1. Wat is jongerenparticipatie?
2. Wat werkt in het vormgeven van jongerenparticipatie?
3. Hoe kunnen gemeenten met jongerenparticipatie aan de slag?

In dit eerste rapport beantwoorden we bovenstaande vragen enkel op basis van de inzichten uit de best-practice interviews. In het volgende rapport worden inzichten uit de gesprekken met jongeren en beleidsmakers bij de gemeente Rotterdam hieraan toegevoegd. De gesprekken vormen een startpunt voor ons ontwerpproject. Een deel van de inzichten hopen we in latere fasen van het project te kunnen toetsten.

We hopen dat het gesprek over wat werkt in het vormgeven van jongerenparticipatie in (gemeentelijk) beleid steeds meer op gang komt.

Heeft u aanvullingen op onze bevindingen? Dan kunt u contact opnemen via fierloos@essb.eur.nl

1.2 Aanpak best-practice interviews

Van juni tot en met augustus 2023 zijn er semigestructureerde interviews gehouden met vertegenwoordigers van organisaties die zich in verschillende delen van Nederland inzetten voor het verbeteren van jongerenparticipatie in beleid (Zie Bijlage I). Deze organisaties zijn benaderd via het netwerk van Healthy Start, de sneeuwbalmethode en online werving. In totaal hebben 12 van de 16 organisaties die zijn uitgenodigd deelgenomen aan een interview. Een reden om niet deel te nemen was een gebrek aan tijd.

De deelnemers waren als beroepskracht werkzaam voor de organisatie en in een aantal gevallen sloot er een tweede beroepskracht of een stagiaire aan bij het gesprek. De interviewvragen zijn te vinden in Bijlage II. De vragen dienden als leidraad voor het gesprek, maar er was ook ruimte voor onderwerpen die door de deelnemers naar voren werden gebracht. De interviews duurden 60-90 minuten en vonden plaats via Teams, telefonisch of op locatie. Deelname aan het onderzoek was geheel vrijwillig. De interviews zijn opgenomen, getranscribeerd en geanalyseerd in ATLAS.ti 23.1 via een thematische analyse.

Voor de analyse is gebruik gemaakt van inductieve redenering, gebaseerd op grounded theory. Concepten en ideeën die tijdens de gesprekken naar voren kwamen zijn gelabeld met open codes. Deze codes zijn tijdens het analyseproces verder aangescherpt. De codes zijn vervolgens gecategoriseerd en (waar mogelijk) ingedeeld bij een van de overkoepelende dimensies van het CLEAR framework dat is ontwikkeld op basis van eerder onderzoek naar participatie onder volwassenen (9-10). Het CLEAR framework onderscheidt vijf dimensies die relevant kunnen zijn voor participatie in beleid: 'Can do', 'Like to', 'Enabled to', 'Asked to' en 'Responded to' (Tabel 1). Tijdens ons project verkennen we of en hoe dit framework kan worden toegepast op jongerenparticipatie.

Het CLEAR framework

Dimensies CLEAR framework	Operationalisatie
'Can do' 	Toegang tot de kennis, vaardigheden en middelen die nodig zijn om mee te doen, denken en beslissen en het hebben van zelfvertrouwen in het vermogen om deel te <i>kunnen</i> nemen.
'Like to' 	Motivatie om mee te doen, denken en beslissen, waaronder je verbonden voelen met groep of gemeenschap waar je je voor <i>wilt</i> inzetten.
'Enabled to' 	De <i>mogelijkheden</i> die er zijn om deel te mogen nemen: structuren die het mogelijk maken om mee te denken, mee te doen en mee te beslissen.
'Asked to' 	Persoonlijk <i>gevraagd</i> worden om mee te denken, mee te doen en mee te beslissen.
'Responded to' 	De verwachting dat er serieus geluisterd wordt naar je inbreng en dat je inbreng een verschil kan maken; je <i>gehoord</i> voelen.

Tabel 1. De vijf dimensies van het CLEAR framework en operationalisatie (9-10).

1.3 Leeswijzer

H2 gaat in op de achtergrondkenmerken van de deelnemende organisaties (2.1) en wat de deelnemers verstaan onder 'jongerenparticipatie' (2.2). Aan de hand van de vijf dimensies van het CLEAR framework worden verschillende strategieën besproken die de organisaties inzetten om jongerenparticipatie vorm te geven (2.3). Vervolgens worden er vijf aanvullende adviezen gegeven over het vormgeven van jongerenparticipatie in gemeentelijk beleid (2.4). H3 sluit af met een korte reflectie door wetenschappers en praktijkpartners die verbonden zijn aan de Healthy Start Convergence.

2. Resultaten

2.1 Achtergrondinformatie deelnemende organisaties

De twaalf non-profit organisaties (Bijlage I) zetten zich op verschillende manieren in voor het verbeteren van jongerenparticipatie in beleid. Een deel van de organisaties adviseert overheidsinstellingen, jeugdzorg- en maatschappelijke organisaties over het vormgeven van jongerenparticipatie en faciliteert hierin. Een ander deel van de organisaties organiseert jongerenparticipatie rondom specifieke thema's, zoals mentale gezondheid. De adviezen van jongeren worden doorgezet naar lokale, provinciale en/of landelijke overheden en naar andere organisaties die hier een rol in hebben, zoals jeugdzorginstellingen en scholen.

Jongerenparticipatie wordt door de organisaties op verschillende manieren vormgegeven, waaronder een jongerenadviesraad (gevraagd en ongevraagd advies), jongerenpanels, online peilingen, het stimuleren en ondersteunen van burgerinitiatieven door jongeren, het faciliteren van participatiebijeenkomsten rondom specifieke thema's, het begeleiden van jongerenambassadeurs bij gemeenten, het faciliteren van ontwerpprojecten rondom maatschappelijke vraagstukken, het begeleiden van een jongerenstuurgroep, het geven van burgerschapslessen, maatschappelijke diensttijd, het organiseren van brainstorm sessies voor en door jongeren, 'raadsafarries' en het ontwikkelen van communicatiemateriaal om deelname aan (lokale) democratie te bevorderen. In de interviews lag de focus op participatieactiviteiten en projecten voor jongeren vanaf 12 jaar. De exacte definitie van de doelgroep 'jongeren' verschilde per organisatie, de maximumleeftijd varieerde tussen de 20-30 jaar (Bijlage I).

2.2 Wat is jongerenparticipatie?

Jongerenparticipatie betekent volgens de deelnemers dat jongeren *'betekenisvol mee kunnen doen, denken en beslissen'* over onderwerpen die hun leven raken. Door betekenisvolle jongerenparticipatie kunnen jongeren *'autonomie, competentie en verbondenheid'* ervaren, oftewel *'eigenaarschap'*. Een aantal deelnemers gebruikte de participatieladder van Hart (11) om toe te lichten wat jongerenparticipatie inhoudt.

Niveaus van participatie die in deze ladder worden onderscheiden zijn:

1. (Mee)beslissen: jongeren nemen initiatief en voeren een project uit;
2. Coproduceren: jongeren nemen het initiatief voor een project of activiteit;
3. Adviseren: jongeren worden om advies gevraagd;
4. Raadplegen: jongeren worden geraadpleegd en hun mening wordt serieus genomen;
5. Informeren: jongeren worden ad hoc betrokken doordat ze informatie krijgen over een project of activiteit (11).

De actieve rol die jongeren vanaf de start zelf hebben in het vormgeven van participatieactiviteiten en projecten werd door de deelnemers als essentieel gezien:

'Jongeren moeten de drijvende kracht worden. Als je ze later in gaat lijmen, ben je ze kwijt en dan krijg je ze ook niet meer gevonden, want dan kom je met jouw idee aan. Het moet hun idee zijn.'

Jongeren zouden in alle fasen van de activiteit of het project in *'de lead'* moeten zijn: beslissingen worden genomen met en door jongeren. Dit kan verschillende vormen aannemen, denk bijvoorbeeld aan een stuurgroep, maar ook een stem hebben in sollicitatiegesprekken en deel uitmaken van werkgroepen. *'Het draait erom dat jongeren inspraak en invloed hebben en initiatief kunnen nemen.'* Het is niet langer een maatschappij die hen overkomt, maar een maatschappij waar zij *'onderdeel van zijn en invloed op hebben'*.

2.3 Wat werkt in het vormgeven van jongerenparticipatie?

De vraag *‘wat zijn de werkzame elementen in jullie aanpak als het gaat om het bevorderen van jongerenparticipatie?’* vormde de basis voor de best-practice interviews (Zie bijlage II). De antwoorden van deelnemers zijn waar mogelijk ingedeeld bij een van de vijf dimensies uit het CLEAR-model. Per dimensie bespreken we hoe deze tijdens de interviews naar voren kwam en op welke manier de verschillende organisaties hierop inspelen met hun aanpak. Een aantal strategieën hadden betrekking op meerdere dimensies. In die gevallen is de strategie ingedeeld bij één van de dimensies en wordt de overlap met andere dimensies benoemd. Strategieën die buiten de vijf dimensies vielen zijn samengevat in vijf aanvullende adviezen voor gemeenten (2.4).

2.3.1 'Enabled to'

Om mee te denken, praten en beslissen over beleid moeten jongeren hier in verschillende fasen van beleidsvorming en evaluatie de mogelijkheid voor krijgen. In alle gesprekken kwam het ervaren van een afstand tussen de 'systeemwereld' van organisaties en de 'leefwereld' van jongeren direct of indirect ter sprake. De huidige mogelijkheden die gemeenten bieden, zoals een jongerenraad, sluiten volgens deelnemers niet altijd aan bij wat verschillende groepen jongeren aanspreekt ('Like to') en bij wat haalbaar voor hen is.

Er kwamen twee strategieën naar voren om de mogelijkheden/structuren voor participatie in beleid te verbeteren:

1. Inzetten op verschillende vormen.
2. Zorgen dat de mogelijkheden voor participatie zo flexibel en laagdrempelig mogelijk zijn, maar wel structureel.

Strategie #1

Zet in op verschillende vormen.

Hoe jongeren willen meedoen loopt sterk uiteen. Participatie kan volgens de deelnemers op '1001 verschillende manieren' worden vormgegeven. Er is veel meer mogelijk dan de standaard 'participizza avond'. Van een adviesraad die gevraagd en ongevraagd advies geeft, brainstormsessies, panels, online peilingen, het ontwerpen en testen van een nieuwe aanpak, tot samen koken en in gesprek gaan met beleidsmakers of het maken van een muziek-, dans- of theaterstuk over een maatschappelijk vraagstuk. Door aan te sluiten bij de talenten en vaardigheden van jongeren kunnen jongeren meedenken over beleid op een manier die past bij wat zij graag doen. Participatie kan bijdragen aan talentontwikkeling, wat de motivatie om deel te nemen kan versterken (de 'Like to' dimensie). Kortom, deelnemers gaven aan dat door verschillende vormen van participatie in te zetten een grotere groep jongeren zich aangesproken kan voelen om mee te doen.

Zo flexibel en laagdrempelig
mogelijk, maar wel structureel.

Wat deelname aan participatieactiviteiten en projecten volgens de deelnemers mogelijk maakt voor jongeren is flexibiliteit: in kleine delen mee kunnen doen, zonder direct commitment te hoeven geven voor een langere periode.

‘De wereld van jongeren is nogal veranderlijk, dat is gewoon zo. Ik zou zeggen, maak het wat kleiner en behapbaarder en ook laagdrempeliger daarmee dus om te kunnen participeren. En experimenteer gewoon met verschillende vormen of laat verschillende vormen naast elkaar bestaan in je gemeente. Dus als je een adviesraad hebt, supertof, maar zet daarnaast ook in op iets anders. Soms is het maar kort dat een jongere mee wil of kan doen en dat is dan oké. Het kan wel gewoon betekenisvol zijn.’

‘Ik denk ook de flexibiliteit die wij bieden. Dat we zeggen iedereen is welkom, niet een minimaal aantal uur dat je er moet zijn. Dat is super aantrekkelijk voor jongeren. Zodra het verplicht wordt denken jongeren dat doen we niet. Je hebt het superdruk met tentamenweken enzo. Wij zeggen: je kan je inzetten wanneer je wilt, wanneer het jou uitkomt, dat is helemaal goed.’

In veel gesprekken werd benadrukt dat het naast flexibiliteit en laagdrempeligheid belangrijk is dat jongerenparticipatie structureel wordt vormgegeven met jongeren die hier voor een langere periode een actieve rol in willen spelen. Losse activiteiten of evenementen kunnen vaker terugkeren zodat jongeren die liever incidenteel aansluiten alsnog meerdere keren betrokken zijn. Dit kan zorgen voor een hogere kwaliteit van de adviezen of projecten. Volgens de deelnemers is er vaak een combinatie van laagdrempelige, flexibele en structurele vormen mogelijk om op die manier aan te sluiten bij de wensen en behoeften van een zo divers mogelijke groep jongeren (‘Like to’ en ‘Can do’ dimensie).

1. Zet in op verschillende vormen.
2. Zo flexibel en laagdrempelig mogelijk, maar wel structureel.

2.3.2 ‘Like to’

Jongeren kunnen volgens de deelnemers op verschillende manieren gemotiveerd raken om te participeren in beleidsvorming, bijvoorbeeld door de relevantie van een thema, de kansen voor persoonlijke ontwikkeling, maar ook door deel uit te maken van een fijne groep waar je je voor wilt inzetten.

De organisaties zetten verschillende strategieën in om de ‘Like to’ dimensie te versterken:

1. Vertrek vanuit de leefwereld van jongeren door hen vragen te stellen.
2. Ontdek wat jongeren persoonlijk drijft en sluit hierbij aan.
3. Bouw aan een persoonlijke band en fijne groep.

Strategie #1

Vertrek vanuit de leefwereld van jongeren, stel vragen.

Beleidsvraagstukken sluiten vaak niet een-op-een aan bij de leefwereld van jongeren. Door een vertaalslag te maken van beleid naar het dagelijks leven van jongeren en aan te sluiten bij onderwerpen die hen bezighouden, kan participatie betekenisvol worden voor jongeren en kunnen zij gemotiveerd raken om zich hiervoor in te zetten. Een deelnemer vertelde hierover:

‘Op een gegeven moment kom je een klaslokaal in en iedereen zit gewoon zo met capuchon op en oordopjes in, totaal ongeïnteresseerd. Nou, ik kon twee dingen doen: of ik kon mijn programma afdraaien of ik kon letterlijk gewoon in gesprek gaan en zeggen van, hoe vind je de opleiding? Waar loop je tegenaan? Als jullie meer willen tijdens je opleiding of studie: ik heb vrijheid om daar iets mee te gaan doen, dus roept u maar en dan gaan we dat gewoon in gang zetten. Dan merk je echt meteen dat er een soort van vlammetje aangaat. Dan staan ze aan en in een keer zegt iemand ja, ik zou wel een Kahoot quiz willen organiseren over mijn maatschappelijke stage. Nou, dan gebeurt er van alles, maar puur die vraag stellen, echt open en oprecht en dan merk je dat er gewoon bij iedereen iets aan gaat.’

Het stellen van vragen en oprechte interesse tonen in wat jongeren bezighoudt kan helpen bij het maken van de vertaalslag die nodig is:

‘Zolang het heel erg binnen in die systeemwereld blijft is het niet betekenisvol, denk ik, dus je moet echt een vertaalslag maken. Dat is gewoon: ‘hé hoe is het om hier groot te worden en wat gebeurt er allemaal? Wie kom je allemaal tegen en wie bemoeit zich met jou?’ Eigenlijk wil je gewoon weten: ‘wat drijft jou als mens en waar wil je je voor inzetten? Waar wil je voor hard maken en hoe kan ons beleid zich daarnaar vormen?’

Soms kun je jongeren met interesse in specifieke thema's bij elkaar brengen zodat ze hier samen mee aan de slag kunnen. Andere keren lukt het om een doel te vinden waar een brede groep jongeren zich voor wil inzetten:

‘Het zouden specifieke thema 's kunnen zijn, maar je ziet ook wel dat iedereen de drang heeft om de wereld een stukje beter te maken voor alle jongeren in Nederland. Het zijn die fundamentele dingen die je centraal stelt, wat een gezamenlijk het doel is voor alle jongeren, waardoor je iedereen wel meekrijgt.’

‘Het gaat bijvoorbeeld over klimaatverandering, mentale gezondheid, openbaar vervoer en bereikbaarheid, woningnood. Echt dingen die voor jongeren op de hele korte termijn van belang zijn.’

Vertrekken vanuit de leefwereld van jongeren werd gezien als een succesfactor, maar het gaat wel om het vinden van een balans. Enerzijds kun je vertrekken vanuit een concrete beleidsvraag waar de inbreng van jongeren voor nodig is, zodat deze inbreng ook daadwerkelijk een verschil kan maken (zie de ‘Responded to’ dimensie). Anderzijds kun je door in gesprek te gaan met jongeren kijken waar beleidsthema's hun leven raken en waar ‘energie’ zit om mee aan de slag te gaan:

‘Wij zijn eigenlijk op dagelijkse basis in gesprek met kinderen en jongeren, dus die raakvlakken die creëren wij gewoon puur door continu op de hoogte blijven van wat er speelt en wat relevant is. Dat doen we door in gesprek te gaan met jongeren, maar ook met allerlei andere partijen die daar invloed op hebben. En ja, op die manier kunnen wij voor een onderwerp wat bij de gemeente speelt vaak wel een soort raakvlak vinden me: oké, wat is dan een invalshoek die voor jongeren hier interessant in is? Soms is er een thema waar de gemeente mee aan de slag wil, bijvoorbeeld kansengelijkheid. Dan gaan we altijd het gesprek eerst best wel open aan [met jongeren]. Ja, wat zijn de eerste dingen waar jullie direct aan denken? En dan kan het ook net weer een andere richting op gaan, dus dat is altijd ook een beetje luisteren, dat proberen te verwerken en dan weer door te vertalen naar de richting die je op wil.’

Een kanttekening die hier door meerdere organisaties bij werd geplaatst is dat jongeren niet moeten worden opgezadeld met te grote beleidsvragen. De vragen die aan jongeren worden voorgelegd moeten concreet en ‘behapbaar’ zijn en passen bij wat ze aan kunnen (de ‘Can do’ dimensie).

‘Ik merk wel dat ik daar zelf af en toe wel huiverig voor ben: hoeveel leggen we jongeren op als we hen echt grote beleidsvraagstukken gaan opleggen? Het moet wel bij hun belevingswereld en hun behoeftes blijven passen.’

De leefwereld van jongeren kan het vertrekpunt voor participatie vormen. Verschillende organisaties ondersteunden jongeren bij het geven van ongevraagd advies aan gemeenten en/of bij het ontwerpen van initiatieven die inspelen op vraagstukken die vanuit jongeren zelf naar voren worden gebracht.

Strategie #2

Ontdek de persoonlijke drijfveren van jongeren en sluit hierbij aan.

‘What’s in it for them?’ Jongeren kunnen verschillende drijfveren hebben om deel te nemen aan een participatieactiviteiten of projecten. Door erachter te komen wat die drijfveren zijn kun je zorgen dat de mogelijkheden voor participatie (dit raakt aan de ‘Enabled to’ dimensie) en wat jongeren ervoor terugkrijgen zo goed mogelijk op elkaar aansluiten:

‘Jongeren willen bijvoorbeeld bijdragen aan de stad. Ze willen plezier hebben, het moet passen bij hun imago. Het zijn heel veel dingen die meespelen rondom zo’n jongere. Wij doen heel veel POP gesprekken [Persoonlijk Ontwikkel Plan], minimaal twee keer per jaar per jongere. Dan vragen we constant uit van waarom zit je hier? Wat wil je eruit halen, wat vind je leuk? Dat voorkomt ook dat jongeren zeggen: ‘ik zit er al een tijdje na te denken om te stoppen want ik haal het er niet meer uit, ik doe al een tijdje hetzelfde’. ‘Wat zou je dan wel willen?’ Als iemand zegt ik wil heel graag dit leren, ja, dan zorgen we voor een cursus of dat je een dagje kan meelopen. Dat soort dingen vind ik heel belangrijk.’

Om erachter te komen wat jongeren zelf willen bereiken met participatie staat een persoonlijke aanpak centraal. Vraag jongeren: *‘wat vind jij leuk om te doen? Het is geen verplichting. Wat vind jij dit interessant, heb jij hier iets aan?’*.

‘In alle facetten proberen we echt de vraag te stellen, van welke rol zou je nog willen pakken, of waar voel je energie voor en hoe kunnen we daarbij ondersteunen?’

Het is belangrijk om niet alle jongeren over één kam te scheren, maar te kijken of je daar afhankelijk van hun voorkeuren *‘verschillende rollen, verschillende posities en verschillende begeleiding’* in kan kiezen. Dit hangt af van wat een jongere zelf graag wil en waar die staat, maar ook de tijd die beschikbaar is en het omgaan met verantwoordelijkheden (raakt aan de ‘Can do’ dimensie).

Strategie #3

Bouwen aan een persoonlijke band
en een groep waar je bij wilt horen.

Twee organisaties benoemden dat zij recent een behoorlijke groei hadden doorgemaakt in het aantal jongeren dat zich bij hen aansloot. Wat hier volgens hen een belangrijke rol in heeft gespeeld is het groepsgevoel dat jongeren onderling opbouwen:

‘Ik heb het idee dat jongeren denken dit is echt een toffe groep hier wil ik gewoon bij horen. Je merkt ook wel dat er vriendschappen aan het ontstaan zijn, ook gewoon in privétijd, waar de jongeren onderling contact hebben.’

‘Waar wij heel erg aan proberen te werken is het opbouwen van een community, dus echt die die persoonlijke band met jongeren. Ze komen hier en ze vinden het een leuke plek, het is een gezellige warme plek met over het algemeen leuke dingen die we doen. Dat maakt ook dat jongeren dan weer vaker terug willen komen.’

Naast het opbouwen van een community kan ook een persoonlijke band met professionals bijdragen aan de motivatie om vaker mee te doen:

‘Ik moet eerlijk zeggen, de beleidsmedewerker hier is ook wel echt een topper. Zij heeft gewoon een bepaalde houding. Ik denk dat een beleidsmedewerker [normaalgesproken] voor zo’n sessie misschien een pizza zou bestellen, maar zij ging koken voor de jongeren. Ja, als je dat soort dingen doet, dan zie je ook dat jongeren heel graag willen werken voor een beleidsmedewerker.’

‘Like to’ strategieën

1. Vertrek vanuit de leefwereld van jongeren, stel vragen.
2. Ontdek de persoonlijke drijfveren van jongeren en sluit hierbij aan.
3. Bouw aan een persoonlijke band en een groep waar je bij wilt horen.

2.3.3 ‘Can do’

Een onderwerp dat vaak voren kwam is dat jongeren zelfvertrouwen nodig hebben in hun kennis en vaardigheden om te kunnen participeren. Een gebrek aan kennis en vaardigheden om deel te nemen en/of een gebrek aan zelfvertrouwen hierin kunnen een barrière vormen voor participatie. Een aantal deelnemers merkten op dat het zelfvertrouwen om deel te nemen met name vaak lager is onder jongeren die een praktijk georiënteerde opleiding volgen:

‘Ik merk dat heel veel MBO’ers bijvoorbeeld zichzelf kwalificeren als te dom voor democratie. Of dat ze zeggen: ‘wat ik vind dat maakt toch niet uit’.

Ook jongeren die verlegen zijn of liever niet te veel in de spotlights staan werden genoemd als groep die kan twijfelen over hun vaardigheden om deel te nemen. Organisaties werkten op verschillende manieren aan de ‘Can do’ dimensie met als doel om kennis en vaardigheden van jongeren te verbeteren, zelfvertrouwen te versterken en te zorgen dat deelname laagdrempeliger is.

We hebben dit samengevat in vijf strategieën:

1. Sluit aan bij wat iedere jongere nodig heeft om mee te kunnen doen.
2. Zorg voor een veilige, open sfeer.
3. Communiceer in begrijpelijke taal en zorg voor basiskennis.
4. Zie en benader jongeren als expert.
5. Zelfvertrouwen laten groeien door eigenaarschap.

Sluit aan bij wat iedere jongere nodig heeft om mee te kunnen doen.

Wat jongeren nodig hebben om mee te kunnen doen verschilt. *‘Voor de ene jongere is dat het kopen van een treinkaartje en voor de andere jongere betekent dat aan de telefoon hangen totdat hij er is’.* Om te achterhalen wat een jongere nodig heeft om mee te kunnen doen besteedden organisaties veel aandacht aan het opbouwen van een persoonlijke band met jongeren om zo hun persoonlijke situatie beter te leren kennen. Hier kan bijvoorbeeld tijdens kennismakingsgesprekken en regelmatige ‘check-in’ momenten aandacht voor zijn:

“‘Wat heel erg werkt bij ons is toch wel de persoonlijke aanpak. Dat we bij kennismakingsgesprekken zeggen: ‘wat moeten we nog weten van jou? ‘Zijn er belangrijke dingen die je nodig hebt om je veilig te voelen binnen de organisatie?’ We zeggen: ‘Je mag me altijd appen, je mag me altijd bellen, ik reageer wanneer ik kan, maar weet dat er altijd ruimte voor is.’ Ik denk die betrokkenheid en het open karakter dat we hebben heel goed werkt.’”

Financiële compensatie kan nodig zijn om het voor jongeren mogelijk maken om deel te nemen. Deelname gaat namelijk ten koste van tijd die ze anders hadden kunnen besteden aan een bijbaan. Het bieden van een reiskostenvergoeding werd naar voren gebracht als het ‘*minimale*’ dat je kunt bieden en iets dat je ‘sowieso’ moet doen. In een aantal gesprekken werd het bieden van financiële compensatie ook genoemd als onderdeel van gelijkwaardig samenwerken:

“‘Stel je voor een participatief traject. We zitten er allemaal betaald aan tafel als professionals en we vragen wel van jongeren om net zoveel tijd te investeren, maar we doen er niks voor. Er is geen waardering die er tegenover staat, dat vind ik echt onzinnig.’”

Bij een aantal organisaties was er de wens om jongeren meer compensatie te bieden, al kan het per jongere en per situatie verschillen welke vorm wenselijk is. Sommige jongeren kunnen geen financiële compensatie ontvangen omdat ze een bijstandsuitkering krijgen. Waardering kan ook in andere vormen zoals een cadeaubon, een vrijwilligersvergoeding, samen eten, talentontwikkeling, een training, werkervaring of studiepunten. *‘Dat is ook telkens weer een zoektocht. Dus echt die waardering en beloning op maat.’* Het advies van deelnemers is dan ook om dit te vooral te (blijven) bespreken met jongeren.

Strategie #2

Zorg voor een veilige, open sfeer.

Jongerenparticipatie activiteiten lijken vaak plaats te vinden in groepsverband. Een veilige en open sfeer is een voorwaarde om mee te kunnen doen:

‘Ik denk dat sociale veiligheid een hele belangrijke is. Dat er vanuit de groep veiligheid wordt geboden om jezelf te zijn om te kunnen delen wat je wilt delen, dat je ook weet dat dat verder binnen die groep blijft, dat je elkaar van op een constructieve manier van feedback voorziet en dat het op die manier sociaal veilig blijft voor iedereen.’

De eerste sessies kunnen in het teken staan van elkaar leren kennen en vertrouwen opbouwen.

‘Soms besteed je gewoon aandacht aan een bijeenkomst, totaal niet aan de inhoud, maar alleen maar aan het creëren van een veilige sfeer waarin mensen vrijuit willen praten.’

Er kunnen een aantal basisafspraken worden gemaakt:

‘Hoe willen we met elkaar samenwerken, wat vinden we belangrijk in de omgang en wat brengt iedereen in?’

‘Als je voelt dat iets niet oké is, geef het aan, dan stoppen we het gesprek en dan hebben we het erover’.

Het neerzetten van een veilige sfeer zit hem ook het hebben van een prettige locatie en in hoe een bijeenkomst wordt vormgegeven:

‘Zorg dat er nooit meer volwassenen zijn dan jongeren bij dit soort sessies’.

‘Op het moment dat jongeren aankomen zorg dat er een bekend gezicht is. Degene die heeft geappt dat die bij de deur staat en ze warm verwelkomt.’

‘Dat je rekening houdt in je programma met een duidelijke check-in. Iedereen komt uit een dag, dus altijd: ‘hé, hoe zit het met je energie? Wat verwacht je van deze bijeenkomst? Wat is je drive om mee te doen? Heb je nog andere vragen? Dat soort dingen.’

‘Als wij iets gaan doen, dan beginnen we bijna altijd even met iets ontspannends. Een ijsbreker of gewoon een manier waarop die sfeer wordt neergezet.’

Wanneer jongeren vervolgens gevraagd worden om iets te delen over een gevoelig onderwerp vraagt dat ook van de facilitator(s) dat zij zich kwetsbaar opstellen.

‘Het afgelopen half jaar waren we veel bezig met mentale gezondheid. Dan kan je niet zomaar van jongeren verwachten dat ze daar heel open over mee gaan praten als jij dat niet minstens ook een beetje doet. Juist bij dat soort hele gevoelige onderwerpen merken we dat het heel erg kan werken om een hele laagdrempelige sfeer te zetten waarin jij kwetsbaar opstelt en waar je de ander dan de mogelijkheid geeft om dat ook te doen.’

‘Op het moment dat jongeren voelen dat jij oprecht bent en authentiek dan creëer je vertrouwen, zeg maar, want je vraagt aan een jongere om zijn ervaring te delen en kwetsbaar te zijn en zichzelf te laten zien en dan hebben we daar een voorbeeldrol in te nemen als professionals, om onszelf te laten zien.’

Communiceer in begrijpelijke taal en zorg voor basiskennis.

De taal die binnen de ‘systeemwereld’ wordt gesproken is over het algemeen niet de taal die jongeren spreken. Ingewikkeld of abstract taalgebruik kan ervoor zorgen dat jongeren denken dat ze niet deel kunnen nemen, terwijl het een kwestie is van communiceren in ‘normale taal’. Materialen kunnen over het algemeen veel ‘minder talig’ worden gemaakt. Inzetten op (visuele) communicatie die beter aansluit bij jongeren kan hierbij helpen.

‘Een beleidsstuk of coalitieakkoord is vaak heel erg onbegrijpelijk, ook voor volwassenen, dus dan slaan wij het altijd om naar iets dat veel begrijpelijker is. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van een filmpje dat heel erg toegankelijk is, maar we produceren ook kranten waarin we kennis kunnen overdragen op een toegankelijke manier. Het is heel erg gefocust op een bepaalde mate van laagdrempeligheid en een herkenbare stijl, zodat je direct ziet als jongere van oh dit heeft hiermee te maken, dit zit hieraan vast.’

In een aantal gesprekken werd zelf ‘de taal van de jongeren’ spreken naar voren gebracht als iets wat het laagdrempeliger maakt voor jongeren om mee te doen. Door andere deelnemers werd juist benadrukt dat dit geen voorwaarde is voor het organiseren van succesvolle participatie. Dezelfde taal spreken als jongeren kan het makkelijker maken om jongeren te bereiken, maar het moet wel ‘echt’ zijn. Als je niet echt bent voelen jongeren dat aan en wordt het snel ongemakkelijk. Door jezelf te blijven zullen jongeren zich waarschijnlijk ook op hun gemak voelen en dan vragen ze vanzelf wel om verduidelijking:

‘Praat gewoon zoals je bent. Je kunt gewoon je eigen woorden gebruiken, dat maakt niks uit. Als jongeren het niet snappen en ze voelen dat je echt bent dan vragen ze het wel: wat bedoel je hiermee? Het vertrouwen dat je gewoon jezelf kan zijn bij jongeren, dat is essentieel.’

Om mee te kunnen denken en praten over een beleidsvraag is basiskennis nodig over het onderwerp. Wanneer jongerenparticipatie rondom een bepaald thema wordt organiseert kun je hier samen met jongeren op verschillende manieren vorm aan geven. Denk bijvoorbeeld aan het uitnodigen van experts of langsgaan bij betrokkenen en organisaties. Ook de mogelijkheid om burgerschapskennis en vaardigheden te ontwikkelen via school kan volgens deelnemers beter worden benut.

Zie en benader jongeren als experts.

Het vergroten van het zelfvertrouwen van jongeren begint bij hoe zij worden gezien en aangesproken. Door jongeren aan te spreken op hun expertise en talent kan hun zelfvertrouwen om deel te nemen groeien.

‘Ik ontmoet soms weleens jongeren van 10 jaar geleden. Ik krijg standaard het compliment dat ik eigenlijk niks gedaan heb. Dat ze binnen het jongerenwerk kwamen en nog niks konden en vertelden: ‘ik heb ADD, autisme, ik heb dit en dat gaat slecht’. En dat ik dan vroeg: ‘wat vind jij nou tof om te doen?’ en dat ik niet met hun problemen aan de slag ben gegaan. Dat is voor heel veel jongeren echt zo’n oké, hij kijkt naar mij als iemand die wat kan, dat is anders. Dan ga je aan de slag en dan blijkt dat je wat kan, dan krijg je zelfvertrouwen: het is niet een maatschappij die mij overkomt, maar daar ben ik dus onderdeel van, daar voeg ik iets in toe.’

Jongeren aanspreken op hun expertise in combinatie met een ‘hulpvraag’ kan een effectieve strategie zijn om hen te betrekken. Een van de deelnemers vertelde hoe hij dit had ingezet:

‘Ik had een opdracht om het park op te ruimen met jongeren. ‘Je zei toch dat jongeren zoveel konden, laat dan de wijk eens zien dat ze goed bezig zijn’. In eerste instantie zeiden jongeren: ‘we hebben geen zin’. Toen belde ik een jongere die heel veel jongeren kent in dat park. Dus ik zeg dit is mijn probleem, ik wil het heel graag laten lukken, maar ik weet niet hoe. Hoe kan ik dat aanpakken volgens jou? Dus hij zei: ‘Dan moet je gewoon rollen hebben. Iemand die de pers te woord staat, iemand die kan fotograferen.’ En hij kende ook jongeren die dat konden. Dus toen ging ik hen bellen zo van ik hoor dat je goed kan fotograferen, ik wil heel graag een schoonmaakactie doen in het park maar ik weet niet hoe ik het moet doen, dat fotograferen. Hij zegt: ‘Ja compositie, ... weet je wat ik kom wel langs’. >>>

>>> Ik had 26 jongeren gebeld. Eentje had stage, eentje had werk dus die konden niet. En het laatste meisje zei: 'als je maar niet denkt dat ik langskom'. En ik zeg: 'nee dat hoeft echt niet, ik vroeg oprecht om je advies'. Toen zei ze oké, maar ik kan wel wat jongeren voor je vragen misschien. Toen ging ze me de volgende dag appen van ik heb 10 mensen gevraagd, maar niemand wil, weet je wat, ik kom zelf wel langs. Dus toen dacht ik dat is mooi. Toen die dag daar was, en dat was echt twee dagen nadat ik begon met bellen, waren ze er alle 26.'

'Ik doe alleen maar een beroep op competenties. Die gast he, die fotograaf, hij is jong, hij woont in de wijk, staat in het park en hij kan fotograferen, dat is mijn man, hij is expert en hij voelt dat.'

Jongeren aanspreken op hun expertise kan hun zelfvertrouwen versterken en raakt ook aan de 'Like to' dimensie. Meedoen is leuk wanneer je iets kunt doen waar je goed in bent. Verder komt hier ook de 'Asked to' dimensie in naar voren. Het stellen van een concrete hulpvraag kan jongeren activeren om mee te doen.

'Stel je wat kwetsbaarder op. Zeg ook gewoon dat jij iets van hen wilt weten, maar zeg er dan ook bij dat jij het op dit moment niet weet. 'Ik vraag je advies' klinkt heel anders dan 'ik wil dit heel graag maken en ontwikkelen maar ik weet niet hoe'. Vraag echt een hulpvraag. Iedereen wil elkaar helpen maar niemand wil geholpen worden.'

Strategie #5

Zelfvertrouwen laten groeien door
eigenaarschap.

Eigenaarschap werd vaak besproken in relatie tot het ontwikkelen van meer zelfvertrouwen. Een van de deelnemers sprak over '*natuurlijk eigenaarschap*' dat kan ontstaan wanneer jongeren ervaren waar ze goed in zijn:

‘Het eigenaarschap moet uiteindelijk gaan liggen bij die jongeren en niet van oké het is jullie verantwoordelijkheid en ga nu maar uitvoeren, maar ze misschien al een succesmoment hebben laten ervaren. De eerste keer een activiteit organiseren samen. Vaak gaat dat heel goed, terwijl jongeren er eerst juist heel erg tegenop zien en ja, heel veel beren op de weg zagen en van alles nog wat. Maar dat succes moment is denk ik heel belangrijk om een zaadje te planten bij hen. Van ik ben op zoek gegaan naar mijn skills, daar heb ik meer inzicht in gekregen. Ik heb het kunnen toepassen en dit gaat mij vertrouwen geven om in de toekomst ook iets maatschappelijks te kunnen bijdragen, maar ook in hun eigen ontwikkeling en in hun carrière. Het is die combinatie: op zoek gaan naar je talenten en een keer toepassen. Dat kan ervoor zorgen dat er natuurlijk eigenaarschap ontstaat.’

Een kanttekening die hier door een van de deelnemers bij werd geplaatst is dat jongeren vaak weinig tijd hebben. Voor deze organisatie vormde dit een reden om eigenaarschap niet op organisatorische en financiële facetten door te voeren:

‘Dan zijn ze 80% van de tijd bezig om dingen te leren, te kunnen en te snappen die helemaal niks met participatie meer te maken hebben. Dat is gewoon ondernemerschap waar je het over hebt he. En kijk, als je dat doel is talenten van jongeren ontwikkelen, prachtig, dan klopt het, maar dat is niet het doel van het project vaak.’

Het ontwikkelen van eigenaarschap draait er volgens deelnemers niet om dat je jongeren in een keer loslaat en dat ze alles zelf moeten doen. Het is belangrijk om ondersteuning te bieden en jongeren niet te overvragen. Het gaat over het vinden van een balans:

‘Het is achterover hangen in je stoel, af en toe een beetje naar voren komen en dan weer heel snel naar achteren. Present zijn, eerlijk zijn, verwachtingen duidelijk managen en jongeren de gelegenheid geven om ook echt te leren en te groeien.’

1. Sluit aan bij wat iedere jongere nodig heeft om mee te doen.
2. Zorg voor een veilige, open sfeer.
3. Communiceer in begrijpelijke taal en zorg voor basiskennis.
4. Zie en benader jongeren als experts.
5. Zelfvertrouwen laten groeien door eigenaarschap.

2.3.4 ‘Asked to’

De ‘Asked to’ dimensie kwam in alle gesprekken naar voren in relatie tot het betrekken van een diverse groep jongeren. Door jongeren persoonlijk uit te nodigen om mee te denken over beleid kan hun betrokkenheid worden vergroot en kan een diverse groep jongeren worden bereikt. Dit is nodig want de groep jongeren die zichzelf aanmeldt voor activiteiten, soms ook wel ‘beroepsjongeren’ genoemd, is vaak niet representatief voor de totale groep jongeren. Jongeren voelen zich dan niet goed vertegenwoordigd.

‘Als je niet die afspiegeling binnen de groep hebt, dan zie je ook dat de jongeren in de stad zich niet vertegenwoordigd voelen.’ ‘De uitdaging is om jongerenparticipatie structureel en divers te maken, om te voorkomen dat je een paar jongeren hebt waarbij je aanneemt dat dat zeg maar de stem van de jongeren is’.

‘Kijk verder dan de groep jongeren die zich gemakkelijk bij de poort meldt. Ik denk dat dat een hele belangrijke is, want dat is een hele selectieve groep die absoluut geen representatie is van de jongeren, als dat al bestaat.’

Dit ‘verder kijken’ bestond vooral uit het proactief benaderen van jongeren. Hiervoor werden vier strategieën ingezet:

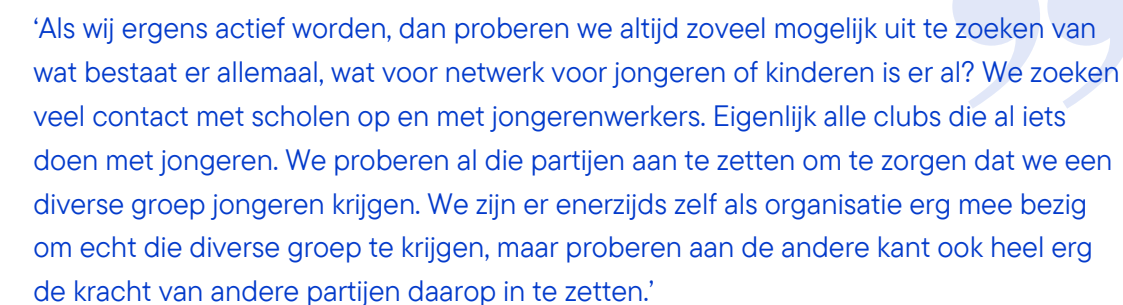
1. Jongeren persoonlijk uitnodigen via samenwerkingen met organisaties en sleutelpersonen.
2. Jongeren mobiliseren jongeren.
3. Wees aanwezig op plekken waar jongeren zijn.
4. Vind de juiste toon om jongeren uit te nodigen.

Strategie #1

Jongeren persoonlijk uitnodigen via samenwerkingen met organisaties en via sleutelpersonen.

Een van de manieren om een diverse groep jongeren te bereiken is volgens alle deelnemers het opzoeken van samenwerking met organisaties of sleutelfiguren die dicht bij jongeren staan. Wanneer een jongere persoonlijk wordt uitgenodigd door iemand die die kent en vertrouwt is de kans op een ‘ja’ vele malen groter.

‘Als wij ergens actief worden, dan proberen we altijd zoveel mogelijk uit te zoeken van wat bestaat er allemaal, wat voor netwerk voor jongeren of kinderen is er al? We zoeken veel contact met scholen op en met jongerenwerkers. Eigenlijk alle clubs die al iets doen met jongeren. We proberen al die partijen aan te zetten om te zorgen dat we een diverse groep jongeren krijgen. We zijn er enerzijds zelf als organisatie erg mee bezig om echt die diverse groep te krijgen, maar proberen aan de andere kant ook heel erg de kracht van andere partijen daarop in te zetten.’

Door de deelnemers werd benadrukt dat hun organisatie een diverse groep jongeren bereikt dankzij het opzoeken van samenwerking met andere organisaties:

‘Het is een illusie dat we dat allemaal zelf kunnen doen. Totaal niet, dat kun je alleen maar doen door echt die samenwerking op te zoeken. Dat soort partners die echt in de dagelijkse praktijk met die jongeren werken en dat contact op een bepaalde manier zo inrichten dat het voor jongeren betekenisvol is om daaraan mee te doen.’

‘Zorg dat je connecties opbouwt of andere connecties inzet, dus dat kunnen andere partijen zijn die wel een hele nauwe band hebben met jongeren. Zorg dat je daar echt op inzet, want dat geeft jongeren ook de het vertrouwen om ergens te komen en maakt het wat minder spannend.’

Wanneer participatie rondom een specifiek thema wordt georganiseerd kan dit een vertrekpunt vormen voor het opzoeken van samenwerkingen. Voor participatie op het thema jeugdhulp kun je bijvoorbeeld via een jeugdhulporganisatie op zoek naar jongeren die ervaring hebben met het onderwerp. Door samen te werken met verschillende organisaties kun je een groep jongeren vinden om mee van start te gaan.

Jongeren mobiliseren jongeren.

Jongeren die via organisaties deelnemen bereiken vervolgens ook weer jongeren in hun netwerk en zo gaat de bal verder rollen. Wanneer jongeren zelf jongeren uitnodigen kan de drempel om mee te doen lager worden:

‘Al die jongeren hebben natuurlijk ook een soort van achterban of weer een vriendengroep en die hebben ongeveer dezelfde ervaring bijvoorbeeld. We hebben bijvoorbeeld een jonge vluchteling met een heel sterk netwerk in het Soedanese gemeenschap met allemaal jonge vluchtelingen. Die heeft op zijn beurt weer andere jongeren betrokken en zo is dat gaan groeien.’

‘Binnen de groepen jongeren heb je ook een aantal rolmodellen die dan een bepaalde rol hebben binnen de groep die een soort van positief effect kunnen hebben. Als die zeggen van hé, we gaan dit doen of laten we dit doen, dat zij ook weer groepen jongeren mee kunnen krijgen. Dat is natuurlijk heel anders dat jongeren peer-to-peer iets tegen elkaar zeggen, daar gaan jongeren veel makkelijker in mee dan dat een professional die de jongeren in eerste instantie niet kent iets vraagt.’

Je kunt jongeren expliciet vragen of zij willen peilen hoe andere jongeren over een bepaald onderwerp denken, om zo tot een breed gedragen advies te komen. ‘[Dan zeg ik:] ‘Oké vet dat jullie dit vinden, hoe gaan we peilen hoe andere jongeren erover denken? Nou, die organiseren dan een grotere bijeenkomst voor zo'n 50 jongeren.’

‘We leiden jongeren op tot facilitators om een brainstorm te organiseren voor jongeren, juist omdat ze dezelfde taal spreken. Het is een heel ander idee dat ik daar sta als trainer of dat een jongere daar staat. Er ontstaat iets heel anders, een hele andere energie. Ik denk dat dat ook wel echt een voorbeeld is van ja, het is een concept wat we eigenlijk veel groter mogen maken, want het is gewoon participatief werken ten top volgens mij. Dat jongeren zelf een brainstorm mogen faciliteren voor andere jongeren en die uitkomst die wordt ook gewoon gecommuniceerd naar de gemeente dus.’

Ook sociale mediakanalen van jongeren bieden kansen om een bredere groep jongeren te bereiken:

‘Wat we dan doen is dat alle jongeren dat op hun eigen kanalen gaan uitzetten, dus dan hebben we het samen bedacht en dat wordt dan op 20 kanalen naar de achterban van die jongeren uitgezet. We hebben echt wel eens gewoon 1000 reacties gehad.’

Strategie #3

Wees aanwezig op plekken
waar jongeren zijn.

Een strategie die gerelateerd is aan het persoonlijk benaderen van jongeren is aanwezig zijn op plekken waar jongeren zijn. Het kan helpen om fysiek aanwezig te zijn en heel ‘low key’ in contact te komen met jongeren. Op de manier kun je de leefwereld van jongeren beter leren kennen en daarbij gaan aansluiten (dit raakt aan de ‘Like to’ dimensie).

‘Je moet fysiek ergens zijn en niet met een belang vanuit jou, maar luisteren van oké, waar zijn deze mensen nou eigenlijk mee bezig? Waar komen ze hun bed voor uit? Waarom doen ze mee aan een wijkraad of net de activiteit waar je aansluit, wat is hun drive? Om dat echt te begrijpen en je met oprechte interesse daarin te verdiepen en als je dat regelmatig doet en daarop gaat bouwen, dan creëer je een netwerk en creëer je een gunfactor en kun je een win-win gaan creëren met elkaar.’

De intentie moet hierbij niet zijn om direct iets op te halen, maar juist om echt de tijd te nemen om je te verdiepen in de jongeren:

‘Het is zo belangrijk om aanwezig te zijn op de plekken zijn waar jongeren zijn en echt te voelen: wat speelt er? Niet vanuit een rol van ‘oh, we zijn er eventjes en we gaan even ophalen wat er speelt’. Dat is iets heel anders. Je bent gewoon aanwezig en je doet mee en je draagt iets bij aan wat er daar gebeurt.’

Dit raakt ook aan de strategie ‘aansluiten bij de leefwereld van jongeren’ met betrekking tot de ‘Like to’ dimensie en aan laagdrempelige mogelijkheden om te participeren, de ‘Enabled to’ dimensie.

Door meerdere deelnemers werd benadrukt dat het in principe niet moeilijk is om jongeren te vinden:

‘Jongeren zijn bij uitstek een groep die zich heel goed verenigbaar maakt op school. Ze zitten allemaal op school. We hebben in het verleden bij Bevrijdingsfestival bijvoorbeeld dingen gedaan. Daar gaan jongeren toch wel naartoe. Maak daar dan gebruik van. Je kan het ook koppelen aan een sportvereniging. Daar zitten ook heel veel jongeren van heel veel, tal van diverse achtergronden.’

Het bereiken van jongeren vraagt om een proactieve houding:

‘Het gaat over outreachend werken en proactief zijn en dat is gewoon echt een houding die ik weinig om me heen zie bij mijn mede professionals. Mensen zijn gewoon bang om op mensen af te stappen en die ‘doen’ houding moet niet reactief, maar proactief zijn. Ieder heeft zijn eigen expertise, maar die [houding] is echt key is als je jongerenparticipatie wil.’

Strategie #4

Vind de ‘juiste’ toon om jongeren uit te nodigen.

De manier waarop jongeren worden uitgenodigd en de toon van deze uitnodiging kan invloed hebben op hun keuze om mee te doen. Door een van de organisaties werd benoemd dat jongeren door de toon van een uitnodiging soms het idee krijgen dat het niet op hen gericht is:

‘Gewoon een stukje van: oh, dat is niet voor mij bedoeld, dat is voor een andere groep jongeren bedoeld. Misschien omdat het soms niet toegankelijk genoeg, laagdrempelig genoeg of aantrekkelijk genoeg wordt gemaakt dat het een beetje iets voelt als oh, dat is voor jongeren van het stedelijk gymnasium ofzo, in plaats van dat het heel erg gericht is op ja iedereen eigenlijk. Ik denk dat dat wel een stukje kan zitten in de uitstraling die het heeft.’

Het advies is daarom om veel aandacht te besteden aan communicatie en je bewust te zijn van hoe iets overkomt. Je kunt aan jongeren vragen hoe je het voor hen aantrekkelijk kan maken. Daarnaast is het ook een kwestie van nieuwe manieren uitproberen en je realiseren dat je verschillende strategieën moet inzetten om verschillende jongeren te bereiken:

“Wij zijn als organisatie continu bezig met nieuwe concepten, nieuwe dingen ontwikkelen en die testen in de praktijk. Het ene slaat heel erg aan en het andere slaat niet aan. Het is een beetje uitproberen. En je ook realiseren dat je hele verschillende dingen moet doen uiteindelijk, want er is niet een jongere die aangaat op één ding. De ene jongere ga je alleen maar bereiken als je iets heel specifiek via school en via een mentor doet, terwijl de andere jongeren wel reageert op een social media oproepje.”

“Als het groots wordt aangekondigd vraag ik me altijd af: wat voor jongeren bereik je dan? Altijd jongeren die hier al mee bezig zijn. Je bereikt nooit de doelgroep die je misschien nog wilt krijgen.”

Wat wie aanspreekt ontdek je door veel contact met de doelgroep te hebben en door hen zelf te betrekken bij hoe uitnodigingen worden vormgegeven en wat de toon hiervan is. Een simpel advies dat tijdens veel gesprekken naar voren kwam was dat korte ‘Whatsapp’ berichtjes veel beter werken dan lange berichten of e-mails.

‘Asked to’ strategieën

1. Jongeren persoonlijk uitnodigen via samenwerkingen.
2. Jongeren mobiliseren jongeren.
3. Wees aanwezig op plekken waar jongeren zijn.
4. Vind de ‘juiste’ toon om jongeren uit te nodigen.

2.3.5 ‘Responded to’

Een barrière voor jongerenparticipatie die in veel gesprekken naar voren kwam is dat jongeren vaak het gevoel hebben dat hun mening er niet toe doet: *‘er gebeurt toch niks met wat wij zeggen’*. Dit kan hun motivatie om deel te nemen verminderen (de ‘Like to’ dimensie). Algemeen wantrouwen richting volwassenen, de overheid en andere formele organisaties kan participatie in de weg staan.

‘We hebben ook best wel vaak jongeren die in het begin echt zeggen van nou ja, de gemeente, daar moet ik helemaal niks van weten. We hebben zelfs wel eens gehad dat jongeren in eerste instantie niet mee mochten doen omdat hun ouders zo'n enorme hekel aan de gemeente hadden. Kijk, heel vaak komt dat gewoon voort uit slechte ervaringen, hè?’

‘Het kan ook een negatieve ervaring met school zijn geweest of met de politie, waardoor je net even iets meer wantrouwen hebt richting volwassenen die met jou willen praten.’

Soms spelen ook negatieve ervaringen met participatie een rol:

‘Je komt best vaak tegen dat er iets is geprobeerd met participatie, maar dat er niet echt lekker op doorgepakt is. Dat kan heel erg demotiverend werken natuurlijk, want dan heb je het idee van ja ik doe het een beetje voor niks. Die demotivatie kan gewoon heel erg plaatsvinden als er niet op een goede manier iets met participatie wordt gedaan. Die demotivatie is een van de dingen waar sommige jongeren denken van nou, dit is niet per se iets voor mij.’

‘Zorg dat het betekenisvol is, want als ze geen terugkoppeling krijgen of niet weten wat er met hun input gebeurt dan brokkelt dat vertrouwen af.’

De organisaties zetten verschillende strategieën om te zorgen dat jongeren zich gehoord voelen.

Deze strategieën zijn samengevat in:

1. Jongeren serieus nemen, echt luisteren.
2. Duidelijke afspraken maken over de terugkoppeling en die nakomen.
3. Verwachtingsmanagement.
4. Inzetten op positieve participatie ervaringen op jonge leeftijd.

Jongeren serieus nemen, echt luisteren.

Volgens de deelnemers die wantrouwen naar voren brachten begint het herstellen van vertrouwen bij luisteren:

‘We hebben laatst ook een groep gehad waar de motivatie echt heel laag was, letterlijk om wat ik net zei van ‘ja er gebeurt toch niks met wat wij zeggen’. Toen zijn we voor deze groep specifiek heel erg veel aandacht gaan steken in het luisteren. Heel toegankelijk eigenlijk, van oké maar waarom? Waarom ervaar je dit zo? Waarom voel je dit? En je ook echt openstellen voor die kritiek.’

‘Als je het idee hebt dat jongeren gedemotiveerd zijn dan moet je dat altijd heel serieus nemen en daar niet te makkelijk over denken. Als een jongere dit zegt, dan zegt hij dat niet voor niks en dan is er waarschijnlijk best wel een aanleiding voor om dat te zeggen. Je moet echt heel erg luisteren en met ze in gesprek gaan over waarom ze iets ervaren.’

‘Mijn ervaring is dat zodra je dat doet en ze het idee hebben dat er naar hen wordt geluisterd, dat dat ook best wel makkelijk weer kan draaien eigenlijk. Je moet een stukje vertrouwen geven en dat zo langzaam opbouwen.’

Het is volgens de deelnemers belangrijk om zelf betrouwbaar gedrag te vertonen door afspraken na te komen. Jongeren echt serieus nemen gaat ook over timing. Jongeren moeten betrokken worden op het moment dat hun inbreng daadwerkelijk verschil kan maken:

‘Dat er niet al een plan klaar staat wat helemaal af is waar een soort ‘jongerenvinkje’ achter moet komen, maar dat jongeren van het begin tot het eind van het proces aangehaakt zijn en daar ook een terugkoppeling van krijgen, zodat ze weten wat er met hun input wordt gedaan en dat hun stem daadwerkelijk gehoord wordt.’

Door positieve ervaringen op te doen kunnen jongeren gaan beseffen dat hun mening er wel toe doet.

‘Die jongere heeft dan op een thema een keer ervaren: ik heb invloed en er wordt wat mee gedaan.’

Ervaren dat je invloed hebt en serieus genomen wordt kan de motivatie om in de toekomst nog eens deel te nemen versterken:

‘Zeker bij een deel van die jongeren merk je dat naarmate het traject vordert en ze merken dat ze serieus genomen worden dat eigenlijk ook hun enthousiasme groeit.’

De ‘responded to’ dimensie kan dus samenhangen met de ‘like to’ dimensie.

Strategie #2

Duidelijke afspraken maken over de terugkoppeling en die nakomen.

Het geven van een terugkoppeling was een thema dat vanuit alle organisaties naar voren werd gebracht. Hoe de terugkoppeling werd gegeven wisselde, maar dat er binnen een aantal maanden een terugkoppeling werd gegeven stond voor alle organisaties vast. De terugkoppeling werd afhankelijk van de exacte inhoud van het project bepaald en kon bijvoorbeeld in de vorm van een video/vlog na de bijeenkomst, een nieuwsbrief, een tussentijds appje of een bijeenkomst met een beleidsmaker die persoonlijk komt vertellen wat er met de input is gebeurd. Een persoonlijke terugkoppeling door een beleidsmaker had voor een aantal organisaties de voorkeur omdat dit het thema ook bij de gemeente weer bovenaan de agenda zet. Een van de deelnemers vertelde hierover:

‘Wij merken dat er heel veel van jongeren gevraagd wordt, maar eigenlijk weinig teruggegeven wordt, dus vandaar dat er bij ons altijd op een vast moment ook een terugkoppelingsbijeenkomst is, waarbij de rollen omgedraaid zijn en waarbij de gemeente aan de jongeren moet gaan presenteren van ja, wat hebben we nou eigenlijk met jullie ideeën gedaan? Wat is er al in gang gezet? Wat wordt er misschien nog in gang gezet? Maar ook als er ergens met een bepaald advies niks gedaan wordt uitleggen: oké, waarom wordt er niks mee gedaan? Openheid van zaken en dat daar ook over in gesprek gegaan kan worden. Wat je ziet is dat er [dan] best wel vaak een behoorlijk deel van de adviezen ook echt volledig of gedeeltelijk overgenomen wordt en dat jongeren soms ook nog een rol krijgen in de verdere uitrol.’

Het is belangrijk om jongeren gedurende het hele proces op de hoogte te houden, zodat ze weten dat er stappen worden gezet en begrijpen waarom het soms langer duurt.

‘We merken dat er nu nog niet altijd wordt teruggekoppeld aan jongeren wat er met hun inbreng wordt gedaan. Daar is dan toch geen tijd voor is of het gebeurt pas helemaal aan het eind, terwijl je dat tijdens het proces gaandeweg al vaak kan doen.’ ‘

Jongeren laten weten van nou, dit gebeurt er met jullie ideeën en dit zit nog in de pijn.’

Iets wat in de praktijk lastig gevonden wordt is een ‘nee’: soms kan de input van jongeren niet worden gebruikt. Er werd door de organisaties benadrukt dat jongeren dit begrijpen, zolang het maar goed wordt uitgelegd:

‘Kijk, heel veel ambtenaren zijn altijd heel bang van ja, we moeten jongeren ook niet de schijn voorhouden dat alles kan, dat kan ook helemaal niet. En dan zeg ik ook altijd jongeren hebben echt ontzettend goed door dat de gemeente ook echt geen geldboom is. Dat hebben ze echt best wel door maar je moet dat wel vertellen van ja oké, deze keuze hebben we niet gemaakt, dit zijn de redenen. Als je dat goed kan onderbouwen dat snappen die jongeren dat.’

Strategie #3

Verwachtingsmanagement.

Het advies is om al bij de start van een project aan verwachtingsmanagement te doen:

‘Waar heb je als jongere wel invloed op en waar niet? Nu merken we dat het soms nog wat vaag blijft waar die jongere precies over mag meebeslissen en waar hun stem precies voor wordt gebruikt, terwijl voor sommige dingen kan dat gewoon niet. Dat snappen zij ook. Alleen is belangrijk dat ze dat weten waar hun invloed zit.’

‘Je kan hele toffe plannen hebben, maar als het niet past in de spelregels van de gemeente, dan kan je die plannen wel gaan uitvoeren, maar achteraf krijg je dan te horen van ja, het werkt toch allemaal niet en het kan allemaal niet doorgaan. Dan hebben we liever dat we aan het begin gewoon heel helder zijn met verwachtingen van wat kan wel en wat kan niet en waar willen we ons hard voor maken?’

‘Aan de voorkant bespreken we ook echt [met gemeenten] oké, maar wat ga je er dan echt mee doen en besef je je dat als er iets uitkomt wat je niet wilt, dat je dat dan wel moet gaan overwegen en hele zwaarwegende argumenten moet hebben om het niet te doen.’

‘Jongeren moeten weten waar ze aan meedoen, waarom dat van belang is en wat zij daaraan hebben.’

Strategie #4

Zet in op positieve participatie
ervaringen op jonge leeftijd.

Een advies dat werd meegegeven is om op jonge leeftijd al te starten met participatie omdat positieve ervaringen op jonge leeftijd ervoor zouden kunnen zorgen dat jongeren eerder geneigd zijn om als jongere (en ook later in hun leven) mee te doen:

‘Je moet juist ook op jongere leeftijd die kinderen of jongeren al heel erg meenemen in dat in dat proces om ze te laten zien, enerzijds wat is participatie, want als je ze op die leeftijd van de basisschool eigenlijk al motiveert om dat te doen, wordt het ook veel makkelijker voor ze om het te blijven doen. Wij merken heel erg dat kinderen die we op jonge leeftijd hier al een keer over de vloer krijgen, in wat voor project dan ook, dat die heel erg geneigd zijn ook om later weer terug te komen omdat ze weten dat er naar hen geluisterd wordt dat ze dit hebben dat er iets mee gedaan wordt’.

Door zoveel mogelijk aan te sluiten bij onderwerpen die spelen in de directe omgeving van jongeren kan politiek concreter worden voor:

‘Dat jongeren dan veel meer in de praktijk te zien krijgen van: hé dit is het belang van participatie en dit is het belang van meedoen en dit is ook de consequentie van niet meedoen, dus dat problemen die ik zie niet worden aangepakt. We zetten er echt op in dat jongeren zelf aan de slag gaan in de praktijk en gewoon bezig met problemen in hun omgeving.’

‘Ik denk dat het mooie aan participatie is dat je twee dingen doet. Je bent beleid direct aan het verbeteren door de input van jongeren mee te nemen, maar daarnaast ben je er ook voor aan het zorgen dat je die kinderen of jongeren op hele jonge leeftijd meekrijgt in de samenleving en ze ‘aan’ krijgt op beleid.’

‘Resonded to’ strategieën

1. Jongeren serieus nemen, echt luisteren.
2. Duidelijke afspraken maken over de terugkoppeling.
3. Verwachtingsmanagement.
4. Zet in op positieve participatie ervaringen op jonge leeftijd.

2.4 Hoe kunnen gemeenten met jongerenparticipatie aan de slag?

Een aantal adviezen die tijdens de gesprekken naar voren kwamen waren niet in te delen waren bij een van de CLEAR-dimensies. Deze zijn samengevat in vijf aanvullende adviezen voor gemeenten die aan de slag willen met jongerenparticipatie:

1. Precies weten waarom je met jongerenparticipatie aan de slag wilt.
2. Breng in kaart waar je gemeente staat en wat er nodig is.
3. Vind 'bruggenbouwers' en 'bewakers van het proces'.
4. Ga het doen.
5. Zet in op implementatie en borging.

Advies 1

Precies weten waarom je met jongerenparticipatie aan de slag wilt.

Een terugkerend onderwerp in alle gesprekken was het juiste vertrekpunt voor jongerenparticipatie in beleid. Het realiseren van jongerenparticipatie werd alleen als zinvol gezien wanneer een gemeente (of provincie, landelijke overheid of andere organisatie) eerst helder voor ogen heeft 'waarom' ze hiermee aan de slag wil. Voor de organisaties die met gemeenten samenwerkten vormde het bespreken van de beweegredenen om met jongerenparticipatie aan de slag te gaan altijd het uitgangspunt.

'Ik besteed heel veel tijd aan die 'why': waarom werk je nou met jongeren? Welke rol speelt jongerenparticipatie daarin en wat wil je jongeren dus vragen? Wat wil je weten van die jongeren? Waar ben je nieuwsgierig naar?'

'Opdrachten [om jongerenparticipatie vorm te geven] neem ik eigenlijk bijna niet aan als de jongeren niet serieus in het hele proces worden meegenomen. We gaan geen jongerenparticipatie doen om even dat hokje af te vinken.'

'Wat je ook doet met jongerenparticipatie zorg ervoor dat je het oprecht doet. Niet van: 'oh er moeten jongeren participeren'. Als je met die instelling begint: stop maar. Ga oprecht op zoek naar wat je echt waardevol vindt, wat je echt van de jongeren wilt weten. De rest is allemaal voor de Bühne.'

Advies 2

Breng in kaart waar je gemeente staat
en wat er nodig is.

In hoeverre jongerenparticipatie is geïmplementeerd in de werkwijze van gemeenten wisselt. Een van de redenen die hiervoor werd gegeven is dat het ontwikkelen van een aanpak tijd vraagt. Er is volgens de deelnemers niet een standaard aanpak die je kunt overnemen. Eerst moet in kaart worden gebracht hoe de situatie er in een gemeente voorstaat en wat in die specifieke context passende stappen zijn. De keuze voor de vorm van participatie hangt af van de beleidsvragen, van wie je wilt bereiken, van wat jongeren willen en van wat realistisch is binnen de kaders.

Een belemmering die deelnemers signaleren bij gemeenten is een gebrek aan prioritering, waardoor er weinig menskracht, tijd en ruimte beschikbaar zijn om 'serieus' met jongerenparticipatie aan de slag te gaan. Om jongerenparticipatie goed vorm te kunnen geven zijn er volgens hen structureel voldoende FTE's nodig.

Advies 3

Vind 'bruggenbouwers' en 'bewakers
van het proces'.

Veel van de deelnemende organisaties ondersteunen gemeenten (tijdelijk) bij het vormgeven van jongerenparticipatie in beleid. Door meerdere deelnemers werd benadrukt dat het hierbij moet gaan om een samenwerking waarbij beleidsmakers wel zelf aanwezig zijn:

'Dat die beleidsmaker wel echt die jongeren ontmoet, die energie echt voelt, de verhalen hoort vanuit de jongeren en we hopen ook altijd dat daar ook een vlammetje gaat branden, omdat je dan ook van die jongeren zelf hoort waarom zij dit heel belangrijk vinden. Ik denk dat vanuit die hoek een intrinsieke motivatie ontstaat.'

Los van hoe jongerenparticipatie precies wordt georganiseerd kwamen er tijdens de interviews twee rollen naar voren die helpen om dit succesvol te realiseren, namelijk de rol van ‘*bruggenbouwer/binnen-buitenverbinder*’ en de rol van ‘*bewaker van het proces*’.

De rol van bruggenbouwer/binnen-buitenverbinder werd als volgt beschreven:

‘De twee werelden dichter bij elkaar brengen zit hem enerzijds in de jongeren helpen en coachen, maar zeker ook aan de kant van de beleidsmedewerkers, om hen ook te ondersteunen in hoe doe je dat nu eigenlijk? Hoe ga je goed met deze doelgroep in gesprek en hoe zorg je nou dat je er het meeste uit haalt? Wij helpen een beetje in die brug, zeg maar.’

Daarnaast werd de rol van ‘bewaker van het proces’ beschreven:

‘Het is aan mij als bewaker van dat proces om die interventie te doen met: ‘hé, wacht even, volgens mij gebeurt er nu dit of dat, even een stapje terug. Dan kun je het er volgens mij prima over hebben, want heel vaak gebeurt het gewoon per ongeluk of omdat mensen gewoon gewend zijn om op een bepaalde manier te werken en dan voorbijgaan aan wat ze eigenlijk zouden moeten doen om die participatie betekenisvol vorm te geven. Dat is ook gewoon leren natuurlijk.’

[Succesvolle projecten hadden iemand die zei]: ‘ja leuk dit beleid, maar we hebben dit jongeren beloofd’. Die heb je nodig. Dus als je jongerenparticipatie doet, zet er iemand op die dat stuk bewaakt en die vastbijt.’

Advies 4

Leer door te doen.

Na een goede, maar niet al te lange voorbereiding is het volgens de deelnemers belangrijk om het ‘gewoon te gaan doen’.

‘Niet heel veel plannen maken en er heel veel aan vooraf laten gaan, maar gewoon: ga het doen. Maak een dag per week of een middag per week vrij en ga dus naar buiten toe. Anders maak je het ook weer zo zwaar en dat moet het juist niet worden.’

‘Uiteindelijk merk je door de doelgroep wat werkt en daar ga je automatisch je aanpak op aanpassen.’

Van tevoren kun je niet precies weten hoe een participatieproces gaat verlopen. Er is ruimte nodig om hiermee aan de slag te kunnen.

‘Net zo’n ding als: ‘ga nooit met een leeg A4’tje naar een bijeenkomst’, ik zou zeggen: ‘ga altijd met een leeg A4tje naar een bijeenkomst.’ Om dat te durven moet die afrekencultuur gewoon weg en moeten mensen, de beleidsmakers en de beslissers zeg maar, die moeten veilig genoeg zijn om dat samen met mensen te doen.’

Meerdere organisaties gebruikten de fasen van Design Thinking (Discover, Define, Develop, Deliver) als leidraad om jongerenparticipatie samen met jongeren en beleidsmakers vorm te geven. Een ontwerpgerichte aanpak helpt volgens deze organisaties om over te gaan op actie en draagt eraan bij dat zowel beleidsmakers als jongeren zich eigenaar voelen van het proces, wat de kans van slagen vergroot.

Advies 5

Zet in op implementatie en borging.

Het vormgeven van jongerenparticipatie binnen gemeenten kan beginnen bij een kleine groep ‘*aanjagers*’ die hier vanuit hun eigen functie mee aan de slag gaan. Het kan ook meer top-down zijn: dat er van beleidsmakers wordt gevraagd om dit te doen.

De implementatie van jongerenparticipatie binnen gemeenten draait volgens deelnemers om bewustwording van wat jongerenparticipatie voor beleid kan betekenen, weten hoe je hiermee van start kunt en het gaan doen. Beleidsmedewerkers kunnen tijdens dit proces stappen zetten van ‘*onbewust onbekwaam*’ richting ‘*bewust bekwaam*’.

Wanneer er binnen een gemeente eenmaal positieve ervaringen met jongerenparticipatie zijn kan het draagvlak hiervoor toenemen:

‘Dat je bij beleidsmedewerkers ziet van hé, maar dit is eigenlijk precies waar ik misschien dagelijks mee bezig ben en waar bepaalde regelingen die we hebben voor bedoeld zijn. En nou ja, dat dus blijkbaar nu die regeling wat minder goed uitpakt.’

‘Dan denk ik dat je heel erg gaat inzien dat het een ontzettend grote meerwaarde kan hebben voor je gemeente. Alleen is de voorwaarde wel dat je het een keer gezien moet hebben.’

De vraag is vervolgens of (jongeren)participatie een structurele plaats kan krijgen binnen de manier van werken:

‘Het is nu heel tof dat veel gemeentes met jongerenparticipatie aan de slag gaan. Dat ze een jongerenraad of jongerenpanel opzetten. Ik hoop ook gewoon dat het een soort van structurele rol krijgt. Niet dat het een bepaalde hype is nu zeg maar en dat over 5 à 10 jaar dat mensen denken van oké, we gaan toch weer een andere kant op, want wat je wel ziet is dat gemeentes, in ieder geval een aantal gemeentes die ik ken, wel echt heel erg bouwen en dat je elk jaar echt wel groei ziet. En ik hoop echt dat dat ook soort van verduurzaamd en echt geborgd wordt en dat ook gemeenteraden, zeggen van hé, dit moeten wij gewoon voor de aankomende 4 jaar of 8 jaar gewoon vastzetten.’

‘Nog niet al die werkprocessen zo zijn ingericht dat je de participatie er aan de voorkant bij betreft. In het denken moet het volgens mij niet een extraatje meer worden, maar gewoon een fundamenteel iets wat je doet. Dat is een proces van jaren denk ik om het niet meer als een extraatje te zien, maar gewoon als een normaal ding.’

3. Reflectie vanuit interdisciplinair perspectief

Arwin van Buuren –
Bestuurskunde

Het thema jongerenparticipatie maakt een snelle opmars binnen bestuurlijk Nederland. Heel veel gemeenten, andere overheden en maatschappelijke organisaties worstelen met de vraag hoe dit effectief vorm te geven.

Dit onderzoek laat heel mooi zien dat onze inzichten over (motieven tot) participatie – als deze wordt toegepast op jongeren – opnieuw doordinking behoeven. Om daar meer zicht op te krijgen is het bijeenbrengen van wetenschapsgebieden noodzakelijk. We moeten de leef- en denkwereld van jongeren snappen, om hen ook daadwerkelijk te bereiken en te betrekken. Alleen het gebruikmaken van de juiste kanalen via sociale media of het aanbieden van een pizza in een informele setting is lang niet voldoende.

In deze notitie is vooral aandacht voor de factoren die vanuit de jongeren gezien relevant zijn. Het is goed om ook te wijzen op de factoren die vanuit de (publieke) professional gezien een rol spelen. Dan gaat het om de motieven die zij hebben om participatie vorm te geven (Migchelbrink & Van de Walle, 2022). Ook daarbij is het aannemelijk om te veronderstellen dat sommige factoren die bij participatie in het algemeen spelen, in het geval van jongerenparticipatie zich anders manifesteren. Het zou bijvoorbeeld heel goed kunnen zijn dat sommige aspecten – ik denk dan zelf aan een zekere onwennigheid of koudwatervrees – sterker spelen bij het betrekken van jongeren dan bij doelgroepen die dichterbij de leefwereld van de betrokken professional staan. Nader onderzoek op dit punt is behulpzaam om publieke professionals ook beter te equiperen jongerenparticipatie vorm te geven.

Datzelfde geldt naar alle waarschijnlijkheid ook voor de barrières en obstakels die organisaties ervaren bij het vormgeven van participatie. Er is al veel zicht op de vraag welke dat zijn (Ianniello et al. 2019). Maar ook hier is de vraag op welke wijze deze obstakels (denk aan iets als kennisasymmetrie, of groepsdynamiek) zich manifesteren als het specifiek om jongerenparticipatie gaat. In de literatuur wordt daarnaast ook regelmatig gewezen op het feit dat professionals de inbreng van burgers niet altijd serieus nemen of goed op waarde weten te schatten. Het hoeft geen betoog dat zoiets in het geval van jongeren dan zeker verre van denkbeeldig is.

Er is dus nog werk aan de winkel. Waarbij het wat mij betreft vooral zaak is om wetenschappelijk onderzoek te koppelen aan ontwerpgericht interventies bedenken en uitproberen om zo al doende te leren wat werkt en wat niet in het even ingewikkelde als belangrijke vraagstuk van jongerenparticipatie.

Lysanne te Brinke – Ontwikkelingspsychologie

Vanuit de ontwikkelingspsychologie zie ik binnen de 'Like to' dimensie het werk van Andrew Fuligni terug, waarin benaderd wordt dat de adolescentie bij uitstek een levensfase is waarin jongeren een intrinsieke behoefte hebben om bij te dragen aan maatschappelijke uitdagingen (Fuligni, 2019; Crone & Fuligni, 2020). De best-practice strategie om de persoonlijke drijfveren van jongeren te ontdekken en hierop aan te sluiten, past hier dan ook goed bij. Tegelijkertijd laat wetenschappelijk onderzoek ook zien dat er een kloof is tussen de behoefte van jongeren om bij te dragen aan maatschappelijke uitdagingen en de kansen die zij hiertoe ervaren (te Brinke et al., 2022). Ook ervaren niet alle jongeren dezelfde kansen om gehoord te worden. Zo is er bekend dat jongeren devaluatie van hun inbreng ervaren op basis van aspecten als etnisch achtergrond en sekse (Fuligni et al., 2022). Deze devaluatie van inbreng is ook terug te zien in de interviews bij de 'can do' strategie ('Wat ik vind dat maakt toch niet uit'). Bovendien laat dit zien dat het voor wat betreft de 'responded to' best-practice strategie om echt naar jongeren te luisteren, van belang is om ook aandacht hebben voor een diversiteit aan ervaringen.

Tot slot is er vanuit de ontwikkelingspsychologie kennis over de specifieke thema's waar jongeren zich mee bezig houden. Een survey onder 1100 jongeren en jongvolwassenen liet zien dat de maatschappelijke thema's die zij het meest belangrijk vinden klimaatzorgen, ruimte voor diversiteit en inclusiviteit en (mentale) gezondheid zijn (Erasmus SYNC lab, 2022). Recent onderzoek toont bovendien aan dat hoewel slechts 30% van de jongeren interesse heeft in de Nederlandse politiek in het algemeen, 50% van de jongeren interesse heeft in specifieke politieke thema's zoals klimaat of armoede (Referentie volgt nog). Voor zowel beleidsmakers als organisaties die zich inzetten voor jongerenparticipatie binnen beleid, zou dit aanknopingspunten kunnen vormen voor de invulling van jongerenparticipatie bijeenkomsten, waarbij het betrekken van jongeren op specifieke thema's mogelijk effectiever is dan het betrekken van jongeren bij algemene beslissingen.

Thaisja Suart – Sociaal werk

Vanuit mijn perspectief als jongerenwerker, ervaringsdeskundige (o.a. Koplopers project ZonMw) en onderzoeker kan ik me vinden in de strategieën voor het bevorderen van jongerenparticipatie. Ik denk dat het belangrijk is om ons te realiseren dat de stap om mee te doen voor sommige jongeren veel groter is dan voor andere jongeren. Als participatie niet divers genoeg is, kan dit juist het tegenovergestelde effect hebben en mensen uitsluiten in plaats van betrekken. Vanuit verschillende rollen zie ik dat een deel van de jongeren structureel buiten beeld blijft in zowel participatieprojecten als in onderzoek. Ik vind dat we veel meer moeten doen om te zorgen dat alle jongeren de kans krijgen om mee te doen. Op basis van mijn ervaring tot nu toe komt het bereiken van jongeren uiteindelijk neer op 'aanwezig' zijn en echt de tijd nemen. Als er veel weerstand is zal daar (waarschijnlijk) een goede reden voor zijn. Het is belangrijk dat je je kwetsbaar opstelt, dat je een open houding hebt, luistert zonder oordeel en zonder verborgen agenda. In iedere situatie kun je oog hebben voor iemands talenten. Het gaat erom dat een jongere zich echt gezien en gehoord voelt, dit kan een enorm verschil maken.

Een punt dat niet over het hoofd gezien mag worden, is de visie van Hart (1992) over participatie van jongeren, waarbij de rol van machtsdynamiek benadrukt wordt. Het denken over de betrokkenheid van jongeren kan niet zonder aandacht voor deze machtsdynamiek. De pijnpunten van participatie worden vaak niet benoemd. Het is belangrijk om dilemma's bespreekbaar te maken en steeds weer tijd te nemen voor reflectie.

Wat betreft de houding die nodig is bij professionals denk ik dat het 'hoe' nog een stuk concreter kan worden: aansluiten bij de belevingswereld van jongeren is belangrijk, maar hoe doe je dit? Hoe stel je je kwetsbaar op en hoe kun je echt gelijkwaardig samenwerken? De komende maanden hoop ik dit samen met jongeren en professionals verder uit te werken.

Irene Fierloos – Gezondheidswetenschappen

Wat me opviel in de best-practice interviews was de nadruk die werd gelegd op een persoonlijke benadering. Er werden zeker een aantal (basis)richtlijnen gegeven voor het vormgeven van participatie, maar veel strategieën kwamen uiteindelijk neer op aansluiten bij de jongere(n) om wie het gaat. Zo werd tijdens de gesprekken benadrukt dat je door vragen te stellen kunt vertrekken vanuit de leefwereld van jongeren ('Like to'), dat je om tot een passende vorm te komen eerst een beeld moet krijgen wat een jongere zelf wil, kan en nodig heeft ('Can do') en ook dat het bereiken van een diverse groep jongeren ontstaat vanuit een persoonlijke band ('Asked to').

Door een aantal deelnemers werd benadrukt dat of een aanpak ‘werkt’ in de eerste plaats afhangt van een open houding, oprechte interesse, zorgen voor wederkerigheid en ook de manier waarop je een jongere ziet: als expert. Dit lijkt raakvlakken te hebben met de Presentiebenadering van Baart (2001) die oorspronkelijk is ontwikkeld voor hulpverleners, maar inmiddels ook breder wordt toegepast. Deze benadering bestaat uit een aantal werkprincipes die nodig zijn om aan te sluiten en een relatie op te bouwen. Op basis van de gesprekken verwacht ik dat er ook in de context van participatie een aantal werkprincipes te herkennen zijn waar we tijdens dit project meer inzicht in kunnen krijgen.

Een theorie die ik sterk zie terugkomen in de ‘Like to’ dimensie is de Self-Determination Theory van Ryan en Deci (2000). Deze theorie beschrijft dat drie psychologische basisbehoeften invloed hebben op motivatie: je verbonden voelen, autonomie ervaren en competentie ervaren. Door een van de organisaties werd benadrukt dat niet alleen jongeren, maar ook beleidsmakers eigenaarschap moeten ervaren over het vormgeven van participatie in beleid, uiteindelijk draait het om samenwerking. Voor veel van de organisaties die met gemeenten werkten was het een doel om beleidsmakers mee te nemen in hun werkwijze om hen zelf ervaring op te laten doen. Ik ben benieuwd hoe de inzichten uit de best-practice interviews naar voren zullen komen in de gesprekken met jongeren, jongerenwerkers en beleidsmakers in Rotterdam en hoe we hier tijdens de ontwerpfase mee aan de slag kunnen.

Yentl Lieuwma – Gemeente Rotterdam

Ik word heel gelukkig en enthousiast van dit rapport, omdat het zorgvuldig alle basisprincipes behandelt die nodig zijn voor een succesvolle samenwerking met jongeren. Als jongerenparticipatieadviseur, met ervaring als voormalig frontlijnwerker, wil ik daar graag aan toevoegen hoe belangrijk het is om bewust te zijn van de actuele uitdagingen waar sommige jongeren met ervaringskennis mee te maken hebben. Wanneer je jongeren actief laat meedenken over een beleidsthema waar zij in hun eigen verleden veel mee te maken hebben gehad, kan er een gevoelige dynamiek ontstaan. Op het moment van hun betrokkenheid ervaren zij vaak nog uitdagingen in hun leven, zelfs als de zwaarste periode al achter de rug is. Hierdoor kunnen ze ontvankelijk zijn voor adviezen, oplossingen en emoties. Het is dan essentieel om een evenwicht te vinden tussen het bespreken en begeleiden van individuele kortstondige of grotere uitdagingen, en het behandelen van het bredere beleidsthema en de behoeften die zij daarvoor zien. Dit evenwicht bewaren is niet altijd gemakkelijk en benadrukt de cruciale rol van een goed gecoördineerde groepsleider die een positieve sfeer bewaakt en de jongeren centraal zet.

Vanuit het Actieplan Vastpakken en niet loslaten 16-27 jaar werken wij bijvoorbeeld veel samen met ExpEx. Dit zijn Experienced Experts. Jongeren met ervaring in de jeugdhulp die zich nu inzetten om een maatje te zijn voor andere jongeren en/of zich inzetten als adviseur van instellingen of overheden. De jongeren krijgen vanuit de ExpEx een training ervaringsdeskundigheid. Hierin leren zij om te praten over hun ervaringen en deze om te zetten om andere te helpen of te adviseren. Naast de training bieden zij ook begeleiding en intervisie om de jongeren na hun activiteiten goed te ondersteunen. Hierin is een goede samenwerking en afstemming van belang.

Het aansluiten bij de jongeren, het werken via de Presentiebenadering van Baart en de de Self-Determination Theory van Ryan en Deci zoals Irene Fierloos aangeeft in haar reflectie is in mijn beleving o.a. de basis voor betekenisvolle jongerenparticipatie en succesvolle strategieën. Ik kijk er naar uit om dit voor iedereen die iets wil doen met jongerenparticipatie praktisch te maken. Vanuit mijn eigen ervaring wil ik nog toevoegen dat het belangrijk is om zelf ook kwetsbaar te durven zijn. Durf eigen ervaringen te delen (wel natuurlijk passend bij de situatie) en durf te luisteren naar de feedback van de jongeren.

Klankbordgroep Actieplan 'Vastpakken en niet loslaten' – Gemeente Rotterdam

Een aantal jongeren zijn namens de klankbordgroep van het Actieplan 'Vastpakken en niet loslaten' voor jongeren van 16-27 jaar met ons in gesprek gegaan over de strategieën voor jongerenparticipatie.

Wat betreft de 'Like to' dimensie gaven zij aan dat het belangrijk is dat er een beloning is voor de jongere: wat haalt die eruit? Dit kan in verschillende vormen, zoals een cadeaubon, een stageplek of een vergoeding. De behoefte verschilt per persoon, dus hierover kun je in gesprek gaan.

Eigenaarschap en je verbonden voelen met de groep en de gemeente werden gezien als belangrijke onderdelen van jongerenparticipatie. Aan de start van een project willen de jongeren samen met ambtenaren het doel te bespreken om te bepalen: 'wat willen we samen nou echt bereiken?' Zo wordt duidelijk waarom ze er zitten en wat er mogelijk is. Ook borging van jongerenparticipatie werd belangrijk gevonden. Dat er niet af en toe eenmalige meedenksessies zijn, maar dat jongeren structureel betrokken worden en dat dat ook normaal gevonden wordt.

Op basis van eerdere ervaringen was er volgens de jongeren met name binnen de 'Responded to' dimensie nog winst te behalen. Jongeren moeten echt serieus genomen worden. Een van de jongeren gaf als voorbeeld dat die in het verleden weleens te horen had gekregen: 'nou, je hoort van me!' en dat er vervolgens nooit meer iets terugkwam. De jongeren gaven aan dat het frustrerend is als je ergens aan meewerkt, maar eigenlijk al aanvoelt dat er waarschijnlijk niets van wat je zegt wordt meegenomen. Ook de manier waarop de terugkoppeling gegeven wordt doet ertoe. Het is niet fijn als je een moeilijk te lezen rapport krijgt waarin je niets van jezelf herkent. Wat betreft verwachtingsmanagement moet het duidelijk zijn waarom de gemeente aan de slag wil met jongerenparticipatie en wat er precies van jongeren wordt verwacht. Er lijkt soms onduidelijkheid over hoe de inbreng van jongeren zal worden gebruikt. Het zou goed zijn als daar van tevoren een plan voor wordt gemaakt en dat dit goed is afgestemd.

Een van de jongeren vond de 'Can do' het belangrijkste omdat basiskennis een voorwaarde is voor een gelijkwaardige samenwerking. *'Ik snap de mails soms niet.'* Je wilt niet 'dom' gevonden worden. Het is van belang dat je goed geïnformeerd wordt en dat je je veilig voelt.

De jongeren uit de klankbordgroep van het actieplan konden zich vinden in de strategieën om jongerenparticipatie vorm te geven. Uiteindelijk draait het er volgens hen om dat beleidsmakers en jongeren echt gemotiveerd zijn om met elkaar samen te werken.

Referenties

1. United Nations. Commission on Human Rights. Convention on the Rights of the Child. UN; 1991.
2. Fuligni AJ. The need to contribute during adolescence. *Perspectives on Psychological Science*. 2019 May;14(3):331-43.
3. Checkoway B. What is youth participation? *Children and youth services review*. 2011;33(2):340-5.
4. Macauley T, Rolker HB, Scherer M, Brock J, Savona N, Helleve A, et al. Youth participation in policy making processes in the United Kingdom: a scoping review of the literature. *Journal of Community Practice*. 2022;30(2):203-24.
5. McMellon C, Tisdall EKM. Children and young people's participation rights: Looking backwards and moving forwards. *The International Journal of Children's Rights*. 2020;28(1):157-82.
6. Henn M, Foard N. Social differentiation in young people's political participation: the impact of social and educational factors on youth political engagement in Britain. *Journal of Youth Studies*. 2014;17(3):360-80.
7. Gazit M, Perry-Hazan L. Disadvantaged youth's participation in collective decision making. *Children and Youth Services Review*. 2020;110:104759.
8. Cahill H, Dadvand B. Re-conceptualising youth participation: A framework to inform action. *Children and Youth Services Review*. 2018;95:243-53.
9. Lowndes V, Pratchett L, Stoker G. Diagnosing and remedying the failings of official participation schemes: The CLEAR framework. *Social policy and Society*. 2006;5(2):281-91.
10. Voorberg W, Vermeeren B, Van Buuren A. The clear model as a predictor of candidacy for council membership. *Local Government Studies*. 2023;49(1):54-77.
11. Hart RA. Stepping back from 'The ladder': Reflections on a model of participatory work with children. In *Participation and learning: Perspectives on education and the environment, health and sustainability 2008* (pp. 19-31). Dordrecht: Springer Netherlands.

Bijlagen

Bijlage I – Deelnemende organisaties

	Naam organisatie	Deelnemers + locatie interview	Standplaats	Type organisatie	Doelgroep
1.	Nationale Jeugdraad (NJR)	2 beroepskrachten; via Teams	Utrecht, Nederland	Expertisebureau jongerenparticipatie.	Jongeren van 12-30 jaar
2.	Up to Us	1 beroepskracht; via Teams	Groningen, Nederland	Faciliteren van maatschappelijke verandering; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 12-27 jaar
3.	Travers Welzijn	1 beroepskracht; telefonisch	Overijssel, Nederland	Brede welzijnsorganisatie met o.a. jongerenwerk en een aantal participatieve projecten zoals Impacter, de Jongerenraad Zwolle en jongerenplatform Blauwhuis; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 12-30 jaar
4.	Tienskip	1 beroepskracht; via Teams	Friesland, Nederland	Jongeren via projecten en evenementen wegwijs maken in lokale democratie; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 16-20 jaar
5.	MIND Us	1 beroepskracht en 1 stagiaire; via Teams	Utrecht, Nederland	Netwerk gericht op het verbeteren van mentale gezondheid jongeren; jongerenstuurgroep; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 12-27 jaar
6.	Save the Children, Speaking Minds	1 beroepskracht; via Teams	Zuid-Holland, Nederland	Project gericht op jongerenparticipatie in gemeentelijk beleid via het mbo, vmbo en het praktijkonderwijs; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 16-21 jaar
7.	De Kleine Ambassade	2 beroepskrachten, Schiedam	Zuid-Holland, Nederland	Faciliteren jongerenparticipatie in gemeentelijk beleid; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 12-21 jaar (ook participatie 4-12 jaar)
8.	Spectrum Elan	2 beroepskrachten; via Teams	Gelderland, Nederland	Organisatie gericht op overbruggen kloof inwoners en beleidsmakers; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 12-30 jaar
9.	Innovatienetwerk Jeugd Hart van Brabant, Jongerenparticipatie – Samen met de Jeugd	1 beroepskracht; via Teams	Brabant (regio Hart van Brabant), Nederland	Jongerennetwerk gericht op gezond, veilig en prettig opgroeien en talentontwikkeling; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 16-27 jaar
10.	De Haagse Jongeren- ambassadeurs	1 beroepskracht; via Teams	Zuid-Holland, Nederland	Jongerenadviesraad; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 15-24 jaar
11.	Garage2020, Jongerengarage	1 beroepskracht; Rotterdam	Zuid-Holland, Nederland	Diverse sociale innovatieprojecten waaronder de Jongerengarage; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 17-27 jaar
12.	Democracy Reloading, Erasmus+ en Nederlands Jeugdinstituut	1 beroepskracht; via Teams	Utrecht, Nederland	Een Europees Strategisch Partnerschap met een Nederlands leer- en werktraject gericht op begeleiding van beleidsmedewerkers bij self-assessment van de gemeente en vormgeven jongerenparticipatie; ontwerpgerichte aanpak; in samenwerking met junior gemeente coaches; expert jongerenparticipatie.	Jongeren van 12-30 jaar

Bijlage II - Interview topics

Thema	Vragen
Organisatie en de rol van jongerenparticipatie	1. Kunt u meer vertellen over uw organisatie en de rol die jongerenparticipatie speelt? 2. Wat zijn de 'werkzame elementen' in uw aanpak als het gaat om het vormgeven van jongerenparticipatie? 3. Welke uitdagingen bent u tegengekomen? Hoe bent u daarmee omgegaan?
Het bereiken van een diverse groep jongeren	4. Hoe zijn jongeren bereikt? Wat werkte wel en wat niet? 5. Sprak dit programma/project een diverse groep jongeren aan? Hoe komt dat denkt u? 6. Wat kunnen barrières zijn voor jongeren om deel te nemen? 7. Welke acties heeft u ondernomen om jongeren die misschien minder snel meedoen toch te betrekken?
Gehoord voelen	8. Wat is ervoor nodig om te zorgen dat jongeren zich gehoord voelen? Hoe heeft u hier binnen uw programma/project aandacht aan besteed?
Rol gemeente en jongerenparticipatie in gemeentelijk beleid	9. Hoe is de gemeente betrokken (geweest) bij uw project/programma? 10. Hoe kijkt u naar jongerenparticipatie in beleidsvorming op gemeentelijk niveau? Wat gebeurt er al? Wat zijn volgens u de grootste uitdagingen? 11. Heeft u het idee dat er een afstand is tussen de leefwereld van jongeren en de mogelijkheden die de systeemwereld aanbiedt om te participeren? 12. (Indien ja) Hoe zou die afstand volgens u kunnen worden verminderd? Wie kan daaraan bijdragen en hoe? 13. Tijdslijnen van jongeren en projecten/beleidsmakers kunnen van elkaar verschillen. Wat zijn jullie ervaringen daarmee? 14. Welke adviezen zou u beleidsmakers willen meegeven als het gaat om jongerenparticipatie in beleid?
Ontwerpproject EUR	15. In het ontwerpproject dat we gaan uitvoeren hopen we bij te dragen aan participatie van ongehoorde jongeren in Rotterdam. Aan wie denkt u als het gaat over 'ongehoorde' jongeren? 16. Hoe kan het ontwerpproject een aanvulling zijn op bestaande initiatieven? Op welke uitdagingen zouden we ons kunnen richten? 17. Met welke organisaties zouden we nog meer in gesprek kunnen gaan? 18. Zijn er misschien dingen die we niet hebben besproken maar die wel belangrijk zijn om mee te nemen in dit onderzoek?